

Metodický postup pro tvorbu interpretačních plánů návštěvnických středisek

Interpretační plánování je promyšlený rozhodovací proces, který stanovuje nejefektivnější způsob komunikace ochrany přírody s veřejností, respektive stanovenými cílovými skupinami. Bere přitom v úvahu jak ochranu přírodních a kulturních fenoménů a jejich management, tak i zájmy, potřeby a schopnosti návštěvníků. Interpretační plán je dokumentací tohoto rozhodovacího procesu (NAI 2009:3).

Interpretační plán je v rozvinutých zemích základní součástí dokumentace projektů interpretace přírodního či kulturního dědictví. Důvodem je snaha o účelné vynakládání veřejných prostředků a zkušenost s nefunkčními či pouze částečně funkčními projekty. Vhodnou metodikou pro hodnocení kvality zpracovaných interpretačních plánů, která je součástí této metodiky, jsou standardy kvality plánování interpretace (NAI, 2009).

Interpretační plán na základě postupů (viz Role interpretačního plánování) zdůvodňuje:

- Jaká budou témata interpretace = co se bude návštěvníkům sdělovat. K tomu je nutné znát nejenom interpretované území, ale i návštěvníky a další interpretaci v okolí, na kterou se navazuje či se vůči ní vymezuje.
- Jakých cílů má interpretace dosáhnout (s ohledem na plán péče a další relevantní dokumenty). Cíle se většinou definují v oblastech vzdělávací, emoční a v oblasti chování (Veverka, 1998). Mohou se lišit u konkrétních cílových skupin.
- Proč je návštěvnické středisko efektivním nástrojem interpretace. Tzn. zdůvodnění výběru konkrétního prostředku interpretace.
- Jakými způsoby budou konkrétně témata/klíčová sdělení představována tak, aby došlo k naplnění cílů interpretace.

Struktura interpretačního plánu

Obsahy interpretačních plánů jsou odrazem plánovacích procesů. Níže uvedené části jsou běžnou součástí těchto dokumentů, mohou však být doplněny dle uvážení konkrétního zhotovitele IP.

Úvod

sumarizace cílů plánování, metodika a průběh plánovacího procesu, způsob použití dokumentu

Základní informace o interpretovaném území

stručné informace o daném území, předmětu ochrany (důvod vyhlášení), historickém vývoji území, stávajícím managementu a poskytovaných službách; smyslem této části není vyčerpávající popis, ale nalezení fenoménů nacházejících se v interpretovaném území, na kterých může interpretace stavět

Návštěvníci

sumarizace dosavadních znalostí o návštěvnicích, vývoji návštěvníků v čase (počty, věková struktura), výsledky monitoringů realizovaných při zpracovávání interpretačního plánu

Současná situace

sumarizace stávající návštěvnické infrastruktury, kdo ji poskytuje, jaký je celkový rozsah služeb návštěvníkům, závěry z auditu zážitku návštěvníka

Práce s návštěvníky

určení cílových skupin návštěvníků, na které se bude zaměřovat interpretace, odůvodnění výběru, specifika těchto skupin návštěvníků

Cíle interpretace

čeho chceme interpretací dosáhnout, jak má působit na návštěvníky, co by si měly různé typy návštěvníků odnést a) v oblasti znalostí, b) postojů (emocí) a c) jak by interpretace měla ovlivnit jejich chování

Klíčová sdělení

vybraná témata, odůvodnění výběru témat a klíčových sdělení, na která bude navazovat interpretace; jedná se o zásadní část interpretačního plánu: z mnoha možností je vybráno několik důležitých sdělení, která by si návštěvníci měli odnést; výběr těchto sdělení musí logicky navazovat na potenciál území, definované cíle a cílové skupiny interpretace. Množství pokrytých témat i rozsah informací musí procházet pečlivým výběrem – psychologické studie zjistily, že návštěvník je schopen v jednom celku zpracovat maximálně 4 různá témata (Ham 2013:28).

Prostředky interpretace

návrh konkrétních způsobů interpretace jednotlivých sdělení pro dané skupiny návštěvníků; výběr prostředků interpretace se provádí až po definici klíčových sdělení, která navazují na předchozí kroky (definice cílů, cílových skupin, výběr relevantních témat)

Doprovodná infrastruktura a služby

plánovaná výstavba doprovodné infrastruktury (např. parkoviště, vymezení stezek) a potenciál rozvoje služeb spojených s interpretací (např. poskytování vzdělávacích programů)

Evaluace interpretace

návrh způsobů hodnocení účinnosti interpretace během realizace projektu (za účelem ověření funkčnosti návrhu např. formou recenzí projektové dokumentace či otestováním jednotlivých plánovaných prvků na skupině lidí) a po zprovoznění návštěvnického střediska za účelem ověření naplnění cílů projektu tj. osvěta návštěvníků, změna jejich přístupu k ochraně přírody atd.; způsoby průběžné evaluace, která umožní zkvalitňování interpretace během provozu. Nejčastější techniky evaluace interpretace jsou např. formou pozorování (z pozice účastníka), neformální konverzace či strukturované interview s návštěvníkem, otestování skupiny, analýza zápisků z návštěvních knih, kritické hodnocení.

Plán realizace

plán postupných kroků, včetně odpovědností jednotlivých institucí či funkcí a rozpočtu realizace plánu interpretace

Přílohy

výstupy z plánovacích jednání, seznamy fenoménů (tzn. předmětů interpretace), mapové podklady, sumarizované výsledky výzkumů návštěvníků, audity zážitku návštěvníka, apod.

Dobrá praxe plánování interpretace

Z důvodu potřeby rozeznat kvalitně provedené plánování interpretace publikovala mezinárodní odborná organizace, National Association for Interpretation, standardy plánování interpretace.

Pro zpracovatele interpretačních plánů jsou vodítkem při výběru postupů, které povedou k naplňování smyslu interpretace.

Níže uvedené znění je zjednodušením původně trojstupňových standardů, překlad byl směřován do oblasti interpretace přírodního dědictví.

Ochrana přírodních hodnot	
Organizace zabývající se interpretací musí v první řadě chránit a obhajovat ochranu přírodních hodnot. Interpretační plán:	
Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Naplní cíle ochrany konkrétního místa/fenoménu.	Naplní cíle ochrany konkrétního místa/fenoménu.
	Propojuje obhajobu ochrany přírody s cíli/posláním organizace (je-li to možné).
	Logicky definuje výstupy a dopady, ke kterým povede obhajoba ochrany místa/fenoménu.

Analýza návštěvníků	
Porozumění návštěvníkům je pro úspěch interpretace klíčové. Organizace, která je realizátorem interpretačního plánu:	
Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Zjišťuje potřeby a zájmy návštěvníků prostřednictvím metod jako jsou ohniskové skupiny, dotazníky, přímá pozorování, zapojení veřejnosti aj. Zjištěné informace jsou zřetelně využity v procesu plánování.	Zjišťuje potřeby a zájmy návštěvníků prostřednictvím metod jako jsou ohniskové skupiny, dotazníky, přímá pozorování, zapojení veřejnosti aj. Zjištěné informace jsou zřetelně využity v procesu plánování.
	Zjišťuje a analyzuje vnímání místa či přírodního fenoménu a hodnocení programů interpretace (resp. návštěvnické infrastruktury) prostřednictvím neformálních diskusí s návštěvníky a na základě zkušeností zaměstnanců. Používá pravidelně zjišťované informace o návštěvnících, jako odkud jsou a proč přijíždí. Využívá dat, která jsou o návštěvnících shromažďována, a připravuje každoroční zprávy postihující vývoj. Tyto zprávy mohou být využívány pro plánování interpretace.
	Přibližně jednou za pět let pomocí zvláštního externího či interního týmu analyzuje trendy v návštěvnosti jako podklad pro aktualizaci interpretace.

Zapojení veřejnosti

Součástí úspěšných projektů interpretace je zapojení zájmových skupin a/nebo širší veřejnosti. Je dobré, když

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Proces tvorby interpretačního plánu zahrnuje alespoň jednu příležitost pro zapojení veřejnosti.	Proces tvorby interpretačního plánu zahrnuje alespoň jednu příležitost pro zapojení veřejnosti.
	Proces tvorby interpretačního plánu dává klíčovým zájmovým skupinám jednu nebo více příležitostí k zapojení do procesu tvorby a revize interpretačního plánu.
	Dílčí verze a finální interpretační plán jsou dostupné klíčovým zájmovým skupinám.

Hodnocení

Evaluace by měla být využívána během různých fází plánovacího procesu. Především se doporučuje, aby:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Nová interpretace byla vytvářena na základě evaluace stávající a hodnocení zájmu návštěvníků. Interpretační plán logickým způsobem definoval měřitelné přínosy, výstupy a dopady.	Nová interpretace byla vytvářena na základě evaluace stávající a hodnocení zájmu návštěvníků. Interpretační plán logickým způsobem definoval měřitelné přínosy, výstupy a dopady.
	Během procesu plánování interpretace organizace využívala ohniskové skupiny a další metody evaluace k získání zpětné vazby od návštěvníků a námětů na nové programy, produkty a služby.
	Během tvorby nové interpretace, organizace testovala reakce návštěvníků prostřednictvím např. maket expozic a dalších prostředků. Byla prováděna pravidelná a logicky zdůvodněná evaluace interpretace. Interpretační plán specifikoval metody, které budou používány pro budoucí evaluaci interpretace.

Cíle managementu

Způsoby interpretace by měly být v souladu s cíli managementu území/fenoménu, proto je důležité, aby:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Management území/fenoménu měl stanovené měřitelné cíle. Tyto cíle byly zohledněny v interpretačním plánu.	Management území/fenoménu měl stanovené měřitelné cíle. Tyto cíle byly zohledněny v interpretačním plánu.
	Interpretační plán zahrnoval logický model konkrétních cílů a dopadů interpretace, které pomáhají dosahovat cíle managementu. Evaluace naplňování cílů managementu je pravidelně zveřejňována. Pracovníci zodpovědní za ochranu přírody se aktivně účastní tvorby interpretačního plánu.

Marketing

Porozumění situaci na trhu a vlastní niky pomáhá k dosahování úspěchu v interpretaci. Interpretační plán:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Provádí segmentování stávajících a potenciálních návštěvníků způsobem, který je relevantní z hlediska projektu interpretace. Zjišťuje a analyzuje komplementární a konkurenční nabídky. Je vytvářen v souladu s marketingovým plánem organizace, aby byla zajištěna konzistence sdělení.	Provádí segmentování stávajících a potenciálních návštěvníků způsobem, který je relevantní z hlediska projektu interpretace. Zjišťuje a analyzuje komplementární a konkurenční nabídky. Je vytvářen v souladu s marketingovým plánem organizace, aby byla zajištěna konzistence sdělení.
	Považuje i propagační materiály za prvotní příležitost k interpretaci. Stanovuje ceny vybraných prostředků interpretace s přihlédnutím k možnostem trhu a skutečným nákladům.

Prostředky interpretace

Interpretační plán jasně stanovuje mix prostředků interpretace tak, aby byly naplněny cíle interpretace pro jednotlivé cílové skupiny. Aby toho bylo dosaženo efektivně, tak:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Interpretační plán u jednotlivých prostředků interpretace definuje cílovou skupinu, vztah ke klíčovému sdělením, jejich umístění a popis.	Interpretační plán u jednotlivých prostředků interpretace definuje cílovou skupinu, vztah ke klíčovému sdělením, jejich umístění a popis.
	Popisy prostředků interpretace jsou dostatečné pro tvorbu technické dokumentace. Popisy prostředků interpretace směřují autory textů a grafiky při přípravě návrhů obsahu interpretace.
	Popisy prostředků interpretace je jasně propojují s konkrétními cíli interpretačního plánu.

Sdělení

Sdělení interpretace je členěno na hlavní a podrobnější, existují dějové linie. Tyto části vytváří souladný celek a jsou adekvátní, když:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Interpretační plán dokládá význam místa. Jednotlivá sdělení se vztahují k hlavnímu sdělení, respektive hlavní myšlence, kterou interpretace předává návštěvníkům.	Interpretační plán dokládá význam místa. Jednotlivá sdělení se vztahují k hlavnímu sdělení, respektive hlavní myšlence, kterou interpretace předává návštěvníkům.
	Konkrétní interpretace (místa, budovy, brožura, sbírkový fond apod.) obsahuje maximálně 4 podrobnější sdělení.
	Sdělení jsou jasně propojena s cíli interpretace a žádný cíl není ve sděleních opomenut

Partnerství

Většina organizací zabývajících se interpretací potřebuje k nákladově efektivnímu provozu partnery. Proto by interpretační plán měl obsahovat:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Při přípravě interpretačních plánů se berou v úvahu komplementární a konkurenční programy, které existují v regionu.	Při přípravě interpretačních plánů se berou v úvahu komplementární a konkurenční programy, které existují v regionu. Během plánování jsou identifikováni potenciální partneři.

<p>Během plánování jsou identifikováni potenciální partneři.</p> <p>Organizace spolupracuje se skupinami partnerů, aby lépe porozuměli své nizi při využívání příležitosti k interpretaci v území.</p>	<p>Organizace spolupracuje se skupinami partnerů, aby lépe porozuměli své nizi při využívání příležitosti k interpretaci v území.</p>
	<p>Organizace zapojuje partnery do plánovacího procesu.</p> <p>Při plánování se zvažují podpisy deklarací o spolupráci s klíčovými partnery.</p> <p>Existuje síť lidí z různých organizací, kteří se podílejí na plánovacím procesu a recenzují interpretační plán.</p> <p>Součástí interpretačního plánu jsou i informace od partnerů, kteří realizují programy interpretace v regionu.</p>

Vzdělávání zaměstnanců a dobrovolníků

Za implementaci interpretačního plánu jsou většinou odpovědní zaměstnanci a dobrovolníci, proto je dobré, když:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
<p>Interpretační plán obsahuje doporučení pro vzdělávání zaměstnanců a dobrovolníků, aby se maximalizovala efektivita plánovaných programů a provozu prostředků interpretace.</p>	<p>Interpretační plán obsahuje doporučení pro vzdělávání zaměstnanců a dobrovolníků, aby se maximalizovala efektivita plánovaných programů a provozu prostředků interpretace.</p>
	<p>Interpretační plán určuje konkrétní vzdělávací kurzy k podpoře plánované interpretace.</p> <p>Interpretační plán stanovuje konkrétní cíle a dopady vzdělávání dobrovolníků a zaměstnanců.</p>

Závazek provozu

Sebelepší interpretační plán potřebuje k uvedení do praxe podporu. Aby byla tato podpora zajištěna, je dobré když:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
<p>Organizace již během plánování interpretace hodnotí budoucí náklady interpretace a je si vědoma očekávaného zvýšení nákladů.</p> <p>Provozní zaměstnanci se podílí na tvorbě interpretačního plánu.</p>	<p>Organizace již během plánování interpretace hodnotí budoucí náklady interpretace a je si vědoma očekávaného zvýšení nákladů.</p> <p>Provozní zaměstnanci se podílí na tvorbě interpretačního plánu.</p>
	<p>Organizace má pro každý nový program či produkt detailní analýzu nákladů (příp. byznys plán), která určuje, odkud budou náklady na tvorbu či provoz interpretace hrazeny.</p>

	<p>Interpretační plán se věnuje provozním požadavkům na všechna nová zařízení, programy a produkty.</p> <p>Interpretační plán obsahuje harmonogram realizace jeho jednotlivých částí</p>
	<p>Interpretační plán obsahuje písemné závazky partnerů, kteří jsou důležití pro realizaci projektu.</p> <p>Prostředky a zdroje pro tvorbu nových zařízení, služeb a programů interpretace jsou k dispozici ještě před zahájením jejich tvorby.</p> <p>Interpretační plán je aktualizován v souvislosti se skutečným provozem.</p>

Zapojení zainteresovaných stran

Zainteresované strany zahrnují partnery, zaměstnance, dobrovolníky, uživatele interpretace a další. Pro úspěch procesu plánování interpretace je dobré, když:

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Zainteresované strany jsou zapojeny do plánovacího procesu prostřednictvím ohniskových skupin či veřejných setkání.	Zainteresované strany jsou zapojeny do plánovacího procesu prostřednictvím ohniskových skupin či veřejných setkání.
	Klíčové zainteresované strany jsou informovány o postupu plánování interpretace a jsou žádány o komentáře prostřednictvím webu nebo přímé komunikace.
	Za účelem hodnocení implementace interpretačního plánu se pravidelně setkává poradní skupina ze zástupců klíčových zainteresovaných stran.

Terminologie

Konzistentní používání terminologie pomáhá vyvarovat se drahých nedorozumění.

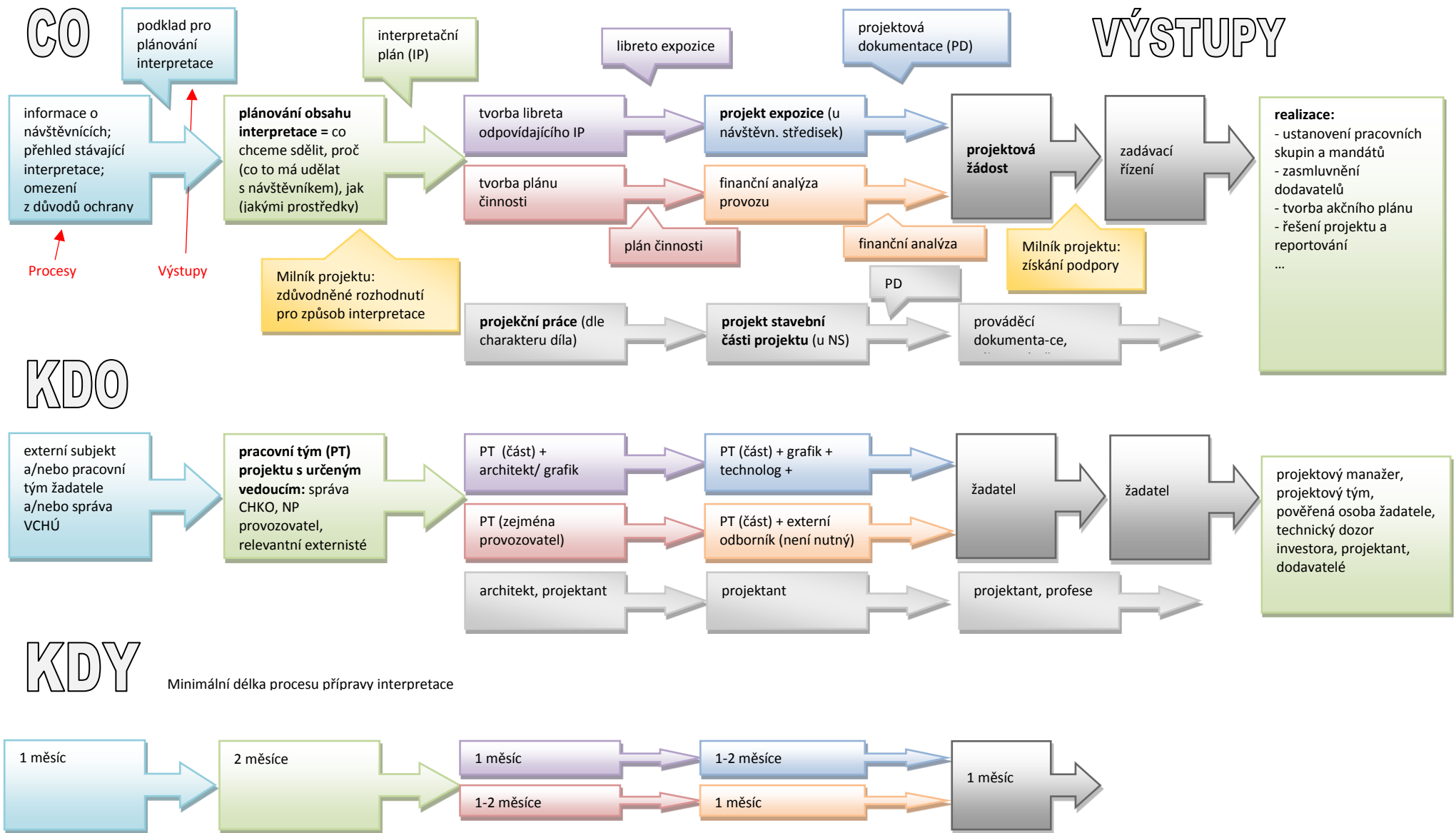
Dobrá praxe	Nejlepší praxe
Účastníci interpretačního plánování si vyjasní otázky používané terminologie.	Účastníci interpretačního plánování si vyjasní otázky používané terminologie.
	Dlouhodobě je používána stejná terminologie.
	Terminologie je shodná s odborným diskurzem.

Zážitek návštěvníka

Interpretační plán se zabývá zážitkem návštěvníka. Je vhodné, když

Dobrá praxe	Nejlepší praxe
<p>Jasně popisuje zážitek návštěvníka.</p> <p>Zabývá se bezpečností a ochranou jak návštěvníka, tak i přírodního dědictví.</p>	<p>Jasně popisuje zážitek návštěvníka.</p> <p>Zabývá se bezpečností a ochranou jak návštěvníka, tak i přírodního dědictví.</p>
	<p>Interpretace poskytuje návštěvníkům příležitosti k porozumění a ocenění přírodního dědictví.</p> <p>Dává návštěvníkům příležitosti k vytvoření emočního i intelektuálního vztahu k přírodnímu dědictví.</p> <p>Řeší jak návštěvníkům poskytnout adekvátní informace, materiály a mapy, aby se mohli připravit a co nejlépe rozhodovat o vlastním zážitku.</p> <p>Interpretační plán bere v úvahu, že návštěvníci chtějí snadno získat odpovědi na své otázky i prostřednictvím přímého kontaktu s pracovníky organizace.</p>
	<p>Poskytuje příležitosti pro vrcholný zážitek a sebeaktualizaci (ve smyslu humanistické psychologie A. Maslowa).</p> <p>Podporuje odhodlání návštěvníků přesahující aktuální zážitek tím, že provokuje k dalšímu přemýšlení či aktivitě.</p>
	<p>Zážitek návštěvníka je pojímán celostně včetně rozhodnutí k návštěvě (propagační materiály), vstupní fáze (včetně cesty na místo), oslovení, které se děje programy a prostředky interpretace, výstupní fáze (včetně cesty domů či do další destinace). Zahrnuje rovněž odhodlání návštěvníka změnit své postoje či chování, nebo podpořit/doporučit dalším lidem místo či organizaci, která se stará o přírodu.</p>

Role interpretačního plánování při přípravě dokumentace projektů interpretace

Slovníček pojmů

Audit zážitku návštěvníka – studie, která sleduje zkušenost návštěvníka od mediálního obrazu území po samotnou návštěvu a její dopad; všímá si především očekávání, možností jejich naplnění a ovlivnění; v oblasti ovlivnění dojmu přímo na místě interpretace je důležitá především tzv. vstupní fáze (první strukturace očekávání) a výstupní fáze (uzavření a zhodnocení zážitku)

Evaluace interpretace – hodnocení dosažení cílů a účinnosti interpretace

Interpretace přírodního a kulturního dědictví – je vzdělávací aktivita, jejímž cílem je odkrýt hlubší smysl a vztahy s pomocí původních objektů, přímé zkušenosti a ilustrativních prostředků. (Tilden, 1957); je proces komunikace sdělení o přírodním a kulturním dědictví inspirující návštěvníky k hlubšímu porozumění životnímu prostředí (Society for the Interpretation of Britain's Heritage)

Klíčové sdělení – zpravidla jednovětné sdělení, které by mělo návštěvníkovi utkvět v paměti po absolvování interpretace (např. Vysídlení obcí v Českém lese z důvodu vzniku hraničního pásma vedlo ke vzniku nových biotopů, zplanění domácích rostlin a zachování přírodě blízkých vodních poměrů.); samotné sdělení nemusí během interpretace vůbec zaznít, ale návštěvník by k němu měl samostatně dospět

Prostředky interpretace – konkrétní formy komunikace s návštěvníkem – interpretační panely, brožury, modely, expozice apod.; na úrovni expozic se za prostředky interpretace považují jednotlivé části expozice

Téma interpretace – oblast, kterou se interpretace zabývá (například vysídlení obcí v území a jeho vliv na přírodu), nemělo by být definováno příliš široce (voda, geologie apod.), protože široce definované téma není možné v rámci interpretace postihnout, což vede k důrazu na „velké pravdy“ (koloběh vody v přírodě, geologická historie), které jsou většinou vzdálené jak návštěvníkům, tak i interpretaci konkrétního území či fenoménu

Tematická interpretace – hlavní současná škola interpretace, která klade důraz na výběr malého množství účinných klíčových sdělení, strukturaci a logické provázání předávaných informací; opírá se přitom o poznatky psychologie učení v prostředí informálního vzdělávání

Návštěvnícké středisko (NS) je samostatný objekt specifický **umístěním na zajímavém až atraktivním místě** nebo u zajímavého fenoménu, zpravidla ve zvláště chráněném území a území soustavy Natura 2000, ve kterém se podávají komplexní informace o zvláště chráněném území, o ochraně přírody a krajiny, o místě samém, o možnostech pohybu a pobytu v chráněném území a poskytuje další informace nezbytné pro bezpečný pohyb návštěvníků. Může poskytovat informace i z oblasti cestovního ruchu. Je zde umístěno veřejné sociální zázemí. V NS se nachází výchovně vzdělávací a **interaktivní expozice** (min. rozlohy 150-200 m² o přírodě a historii, prezentují se filmy a mapy. NS poskytuje **speciální programy s průvodci**, organizované túry, přednášky apod. NS se zpravidla sdružují do sítí a jejich činnost je koordinována.

Funkce NS

1. vítá návštěvníky v území a poskytuje jim vše pro jejich fyzický komfort a potřeby
2. orientuje a informuje návštěvníky
3. vzbuzuje zájem a vytváří pozitivní vztah návštěvníků k navštívenému místu
4. poskytuje vhodné místo pro setkávání
5. NS je vzorovým a ukázkovým nízkoenergetickým objektem z přírodních a místních materiálů (s výjimkou umístění v rekonstruovaných a památkově chráněných objektech)
6. má dlouhodobou interaktivní a fascinující expozici o přírodě a krajině daného ZCHÚ v interiéru a exteriéru
7. pořádá krátkodobé výstavy na aktuální regionální témata
8. zajišťuje distribuci informačních, propagačních tiskovin a materiálů o ochraně přírody a krajiny

9. organizuje přednášky, workshopy, semináře pro návštěvníky, obyvatele a uživatele ZCHÚ, N2000
10. organizuje túry s certifikovanými průvodci a stráží přírody
11. poskytuje speciální naučné a výukové programy pro návštěvníky a školy

Tabulka 1 - Klíčové rozdíly mezi návštěvníckými a informačními středisky

	Návštěvnícké středisko: celoplošná úroveň	Informační střediska: lokální úroveň
Prioritní účel	Interpretace konkrétního ZCHÚ, N2000 usměrňování návštěvníků	Informace o dané lokalitě
Prioritní umístění	ZCHÚ, N2000	Místa s vysokou návštěvností
Prioritní aktivita	Informace a služby pro návštěvníky ZCHÚ, N2000	Informování
Prioritní cílová skupina	Návštěvníci ZCHÚ, N2000	Návštěvníci
Prioritní kompetence pracovníků	Interpretační kompetence, průvodcovství	Interpretační kompetence, znalosti vazeb v území (doprava, ubytování atd.)
Prioritní spolupráce	Regionální instituce s vazbou na ZCHÚ, N2000	Obce, NNO
Prioritní vazba na strategické dokumenty	Plán péče o ZCHÚ, SDO	Regionální dokumenty

Seznam doporučené literatury

- ✚ Brochu, L. (2003) Interpretative Planning: The 5-M Model for Successful Planning Projects. Fort Collins: National Association for Interpretation
- ✚ Brown, L., C. (2015) Creating an Interpretation Plan: an introduction. AHI Best Practice Guidelines. Kent: Association for Heritage Interpretation.
Dostupné z: http://www.ahi.org.uk/downloads/resources/AHI_Interpretation_Plan_Guideline_11_2015.pdf
- ✚ Carter, J. ed (2001) A Sense of Place – An Interpretive Planning Handbook. [online] Tourism and the Environment Initiative, Inverness. Dostupné z < <http://www.scotinterpnet.org.uk> > v ČR vyšlo doplněné jako
- ✚ Ptáček, L. et al (2004): Interpretace místního dědictví. Brno: Veronica pro Nadaci Partnerství
- ✚ Ham, S. (2013) Interpretation – Making a Difference on Purpose. Golden CO: Fulcrum Publishing
- ✚ Ptáček, L., Růžička, T., Medek, M., Hušková, B., Banaš, M. (2012) Jak předkládat svět. Brno: Partnerství o.p.s
- ✚ Růžička, T. et al (2011) Metodika o zásadách a metodách interpretace se zaměřením na interpretaci přírodního dědictví a činnost návštěvnických středisek s využitím zahraničních zkušeností. Brno: Partnerství o.p.s.
Dostupné z: www.partnerstvi-ops.cz/weblight_local/www-render/upload/4/files/metodika-interpretace-web_2.pdf
- ✚ Veverka, J. (1998) Interpretive Master Planning. Tustin: Acorn Naturalists

- ✚ National Association for Interpretation, (2009) Standards and Practices for Interpretive Planning [online],
Dostupné z: <http://www.interpnet.com/nai/docs/BP-Planning-Jan09.pdf>>
přeložil Michal Medek, 2015 - dostupné z:
http://www.medek.us/ftp/Dobra_praxe_planovani_interpretace_NAI.pdf